

ADAPTIVNO PONAŠANJE DJECE RAZLIČITOG KOGNITIVNOG STATUSA (EVIDENCIJSKI LIST - OPĆI DIO)¹

Borka Teodorović
Rea Fulgosi-Masnjak

Originalni znanstveni članak

Fakultet za defektologiju
Sveučilišta u Zagrebu

UDK:376.4

Sažetak

Prvi (opći) dio Evidencijskog lista primijenjen je na uzorcima od 23 djece s lakom metalnom retardacijom, 4 djece granične inteligencije, te 108 djece prosječne inteligencije, oba spola, u dobi od 7-11 godina. Dobiveni rezultati analizirani su jednosmjernom analizom varijance, a značajnost dobivenih F-omjera testirana je Scheffevim postupkom.

Po Guttman-Kaiserovom kriteriju dobivena su četiri faktora koji su rotirani u ortogonalnu varimax poziciju.

Rezultati ovog istraživanja pokazuju postojanje razlika u stupnju socijalne adaptacije djece različitog kognitivnog statusa u razrednoj situaciji.

1. UVOD

Velik broj istraživanja provedenih u našoj zemlji i u svijetu čak unatrag tri decenije bavi se problemom socijalnog ponašanja djece s lakom mentalnom retardacijom integrirane u redovne škole. Pri tome su korišteni različiti mjerni instrumenti, različiti teoretski pristupi problemu i različita metodologija rada te su i dobiveni podaci često kontradiktorni. Rezultati integracije djece s lakom mentalnom retardacijom u redovne škole uglavnom su se mjerili na dva osnovna područja: obrazovnom i socijalizacijskom. Daleko bolja diferenciranost učenika uočena je prema njihovom školskom uspjehu, tj. bolji školski uspjeh postižu učenici s mentalnom retardacijom u redovnim uvjetima. Za razliku od toga kriterij socijalne adaptacije nije tako jasan što znači da mišljenja autora u odnosu na uključivanje učenika s lakom mentalnom retardacijom u redovne uvjete odgoja i obrazovanja nisu

jedinstvena (Turnbull i Schultz, 1979).

Kern i Pfaeffle (1962) navode istraživanja niza autora koji ističu veći značaj kriterija socijalne adaptacije kao najvažnijeg faktora za socijalni život pojedinca. Isti autori utvrdili su vlastitim istraživanjem da djeca s lakom mentalnom retardacijom - učenici specijalnih škola pokazuju bolju socijalnu adaptaciju od djece s lakom mentalnom retardacijom koja polaze redovne škole. Daljnja istraživanja u većoj su mjeri potvrdila taj rezultat pa tako Mavrin-Cavor, Lj. (1988) u istraživanju socijalizacijskih efekata integracije učenika usporenog kognitivnog razvoja u redovne razrede osnovne škole utvrđuje da nakon eksperimentalnog programa nije došlo do značajnog smanjenja nepoželjnih oblika ponašanja već nasuprot tome mogao se utvrditi porast nekih oblika nepoželjnog ponašanja kod djece integrirane u redovnu školu od one u posebnim uvjetima.

¹ Ovaj je rad dio projekta pod nazivom "Socijalizacija djece s mentalnom retardacijom" br. 5-07-055 koji se realizira na Fakultetu za defektologiju u Zagrebu pod voditeljstvom prof. dr. Ljiljane Igrić.

Stančić (1985) navodi niz istraživanja Budofa i Gotlieba, u kojima je sistematizirano nekoliko varijabli ponašanja djece s lakom mentalnom retardacijom, integirane u redovne razrede: socijalno prihvaćanje, ponašanje u razredu i stavovi prema školi. Dobiveni rezultati ukazuju da su ova djeca slabije prihvaćena od svojih vršnjaka. U prilog tome navodimo i istraživanje Stančić, Z. (1990) koja ispitujući sociometrijski položaj učenika usporenog kognitivnog razvoja u redovnim osnovnim školama, utvrđuje da je sociometrijski položaj ovih učenika znatno nepovoljniji nego u učenika bez teškoća u razvoju.

2. CILJ

Utvrđiti postojanje eventualnih razlika u nekim aspektima kognitivnog funkcioniranja i adaptivnog ponašanja na uzorcima djece različitog kognitivnog statusa, te istovremeno provjeriti mjerne karakteristike primjenjenog instrumenta.

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

3.1. UZORAK ISPITANIKA

Istraživanje je provedeno na uzorku od $N = 137$ djece oba spola, osnovnoškolske dobi, starosti od 7-11 godina, različitog kognitivnog statusa. U odnosu na kronološku dob djeca su podijeljena po prosječnoj starosti u slijedećih pet grupa:

Grupa 1 prosječna starost 7 godina $N = 24$,
Grupa 2 prosječna starost 8 godina $N = 51$,
Grupa 3 prosječna starost 9 godina $N = 44$,
Grupa 4 prosječna starost 10 godina $N = 13$,
Grupa 5 prosječna starost 11 godina $N = 4$.
Zbog različitog kognitivnog statusa ispitanici su podijeljeni u slijedeće tri grupe:
Grupa 1 Laka mentalna retardacija $N = 23$,
Grupa 2 Granična inteligencija $N = 4$,
Grupa 3 Prosječna inteligencija $N = 108$.

Ispitanici iz grupa 1 i 2, dakle oni s lakom mentalnom retardacijom u daljnjem će

tekstu biti nazivani ispitanicima s ispodprosječnom razinom kognitivnog funkcioniranja.

Djeca ispodprosječne razine kognitivnog funkcioniranja prethodno su u redovnom postupku (prije ili u toku školovanja) dijagnosticirana.

Ispitanika ženskog spola bilo je $N = 72$, dok je ispitanika muškog spola bilo $N = 64$.

U skladu s osnovnom namjenom primjenjenog instrumenta detekcije (otkrivanja) djece s teškoćama u razvoju, ispitanim uzorkom obuhvaćena su djeca mlađe školske dobi. Uzorak je formiran slučajnim izborom u inicijalnoj fazi istraživanja u redovnim osnovnim školama. Naknadno je u uzorak uključeno još 20 ispitanika iz posebnih uvjeta odgoja i obrazovanja. Uključivanje ovih ispitanika u uzorak pokazalo se je potrebnim zbog malog broja dijagnosticirane djece ispodprosječne razine kognitivnog funkcioniranja u redovnim osnovnim školama. Kako je jedan od ciljeva istraživanja bio utvrditi mjerne karakteristike prvog dijela Evidencijskog lista na populaciji lako mentalno retardiranih učenika, nužno je bilo proširiti uzorak s djecom iz posebnih uvjeta obrazovanja.

3.2. INSTRUMENTI

U ovom je istraživanju primjenjen Evidencijski list I dio, za otkrivanje i praćenje djece s teškoćama u razvoju osnovnoškolske dobi, autora V. Stančić, D. Levandovski, Lj. Igrić. Instrument je objavljen na Fakultetu za defektologiju, Sveučilišta u Zagrebu, 1990. godine.

U cjelini Evidencijski list se sastoji od dva dijela. Prvi - opći dio sadrži 29 čestica, koje su svrstane u slijedećih pet područja (sumarnih varijabli):

Područje I, ponašanje prema učitelju
Područje II, ponašanje prema drugim učenicima
Područje III, ponašanje ostalih učenika prema ispitaniku
Područje IV, ponašanje za vrijeme školskog sata

Područje V, posebna ponašanja u razredu Instrument popunjava učitelj za svako dijete posebno u skladu s uputama danim u priručniku. Istraživanje je provedeno u lipnju 1991. godine u osnovnim školama na području grada Zagreba.

3.3. OBRADA REZULTATA

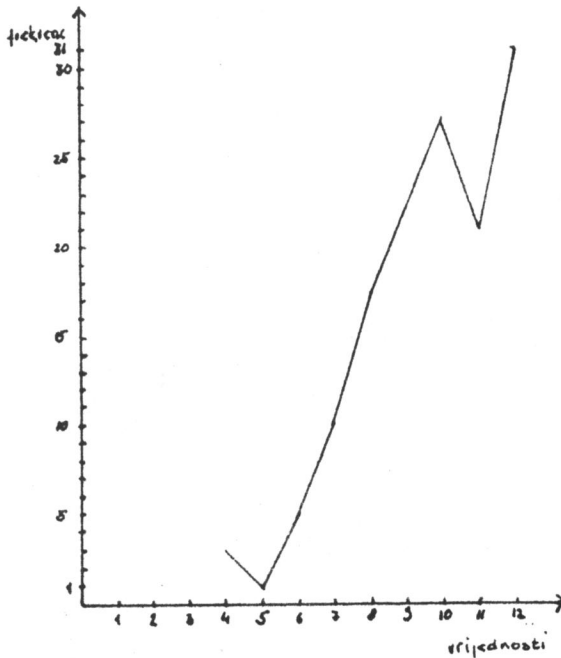
U okviru osnovne statističke obrade izvršena je deskriptivna analiza distribucije frekvencija čestica prvog dijela Evidencijskog lista za svih pet područja. Također je izvršena i korelacijska analiza, te je izračunata i matrica interkorelacija. Podaci su analizirani i faktorskom analizom, a faktori

su rotirani u varimax poziciju. Rezultati su testirani i jednosmjernom analizom varijance, a razlike među pojedinim grupama testirane su Scheffeovim postupkom. Svi navedeni statistički parametri izračunati su posebno po grupama ispitanika u odnosu na dob, spol i kognitivni status.

4. REZULTATI I DISKUSIJA

4.1. OPIS DOBIVENIH DISTRIBUCIJA NA SUMARNIM VARIJABLAMA (PODRUČJA) PRVOG DIJELA EVIDENCIJSKOG LISTA

Graf 1.:
DISTRIBUCIJA REZULTATA SUMARNE VARIJABLE "PONAŠANJE PREMA NASTAVNIKU"

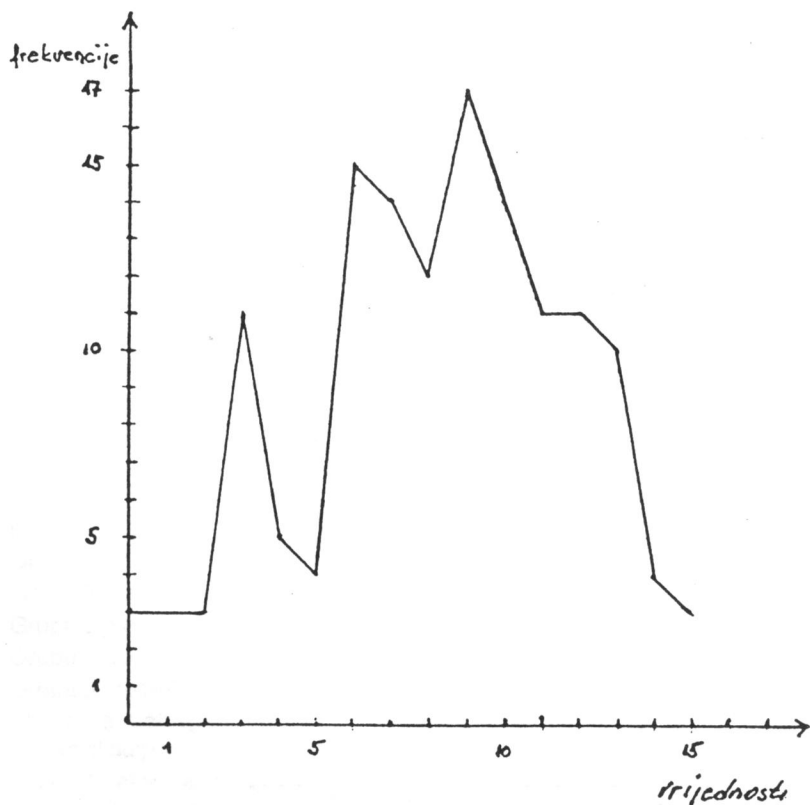

Sumarna varijabla I: Ponašanje prema učitelju

Distribucija dobivenih rezultata svih ispitanika pokazuje tendenciju pomaka udesno prema višim vrijednostima, koje označavaju pozitivnije oblike ponašanja prema učitelju. Vrlo mali postotak ispitanika, tek 3% iskazalo je negativnije oblike ponašanja prema učitelju. Ovakva bi se ten-

dencija k pozitivnim oblicima ponašanja mogla pripisati utjecaju autoritativnog odnosa učitelj-učenik, koji je učestalo zastupljen u našim uvjetima odgoja i obrazovanja.

Graf 2.:
DISTRIBUCIJA REZULTATA SUMARNE VARIJABLE
"PONAŠANJE PREMA DRUGIM UČENICIMA"

Sumarna varijabla II: Ponašanje prema drugim učenicima

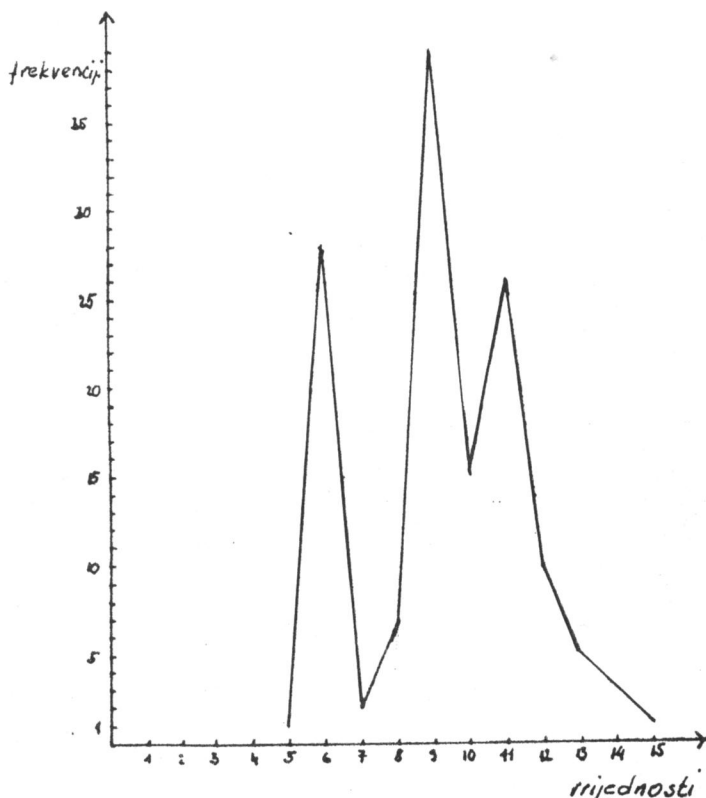
Dobivena distribucija nije pravilna, što odražava vrlo raznolike odnose među učenicima. To znači da u razredu susrećemo različita ponašanja, od fizičkog obračunavanja, svađe do suradnje i međusobnog pomaganja. Uz dosta veliko

raspršenje rezultata (3,47), dobivena $M = 8.32$, relativno slabo reprezentira ponašanje u razredu te zbog toga ne bismo mogli utvrditi da postoji jedan prosječan, karakterističan oblik međusobne komunikacije među učenicima u razrednim situacijama.

Tablica 1: Aritmetičke sredine, standardne devijacije i varijanca sumarnih varijabli (područja) prvog dijela Evidencijskog lista

SUMARNE VARIJABLE	\bar{X}	SD	VARIJANCA
Ponašanje prema nastavniku	9.664	1.960	3.842
Ponašanje prema drugim učenicima	8.321	3.472	12.058
Ponašanje učenika prema ispitaniku	9.285	2.223	4.490
Ponašanje za vrijeme školskog sata	10.518	3.250	10.560
Posebna ponašanja u razredu	21.533	2.538	6.442

Graf 3.:
DISTRIBUCIJA REZULTATA SUMARNE VARIJABLE
"PONAŠANJE UČENIKA PREMA ISPITANIKU"

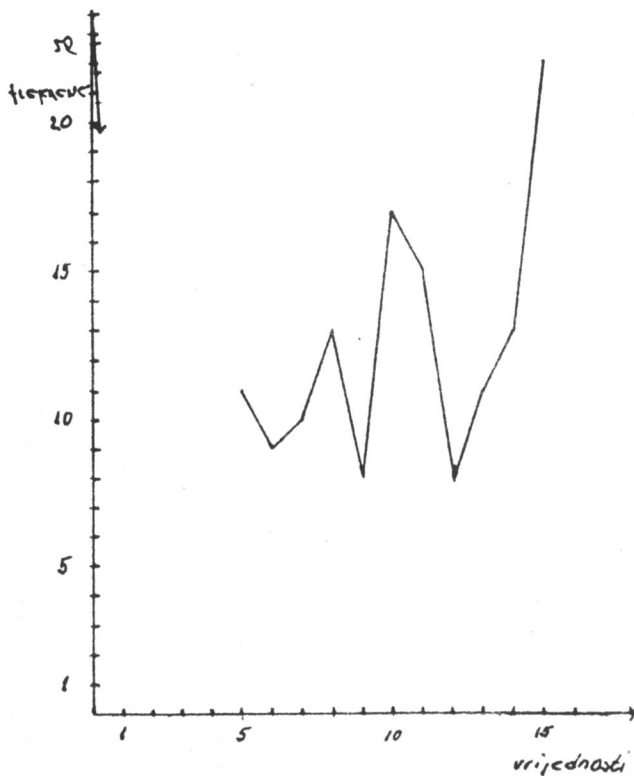

Sumarna varijabla III: Ponašanje ostalih učenika prema ispitaniku.

Distribucija pokazuje tendenciju grupiranja ispitanika oko prosječne vrijednosti, što znači da 56.2% ispitanika ispoljava relativno prihvatljive oblike ponašanja prema ispitaniku, međutim nije pravilna. Ispodprosječne vrijednosti grupiraju se oko jedne vrijednosti, što je slučaj i za iznadprosječne vrijednosti, tako da se dobiva

dojam da se radi o tri distribucije. Ispodprosječne vrijednosti govore o izrazito negativnom odnosu ostalih učenika prema učeniku, na primjer rugaju mu se, isključuju ga iz zajedničkih aktivnosti i čak ga fizički napadaju. Takva ponašanja nažalost ispoljava 22.6% učenika.

Graf 4.:
DISTRIBUCIJA REZULTATA SUMARNE VARIJABLE
"PONAŠANJE ZA VRIJEME ŠKOLSKOG SATA"

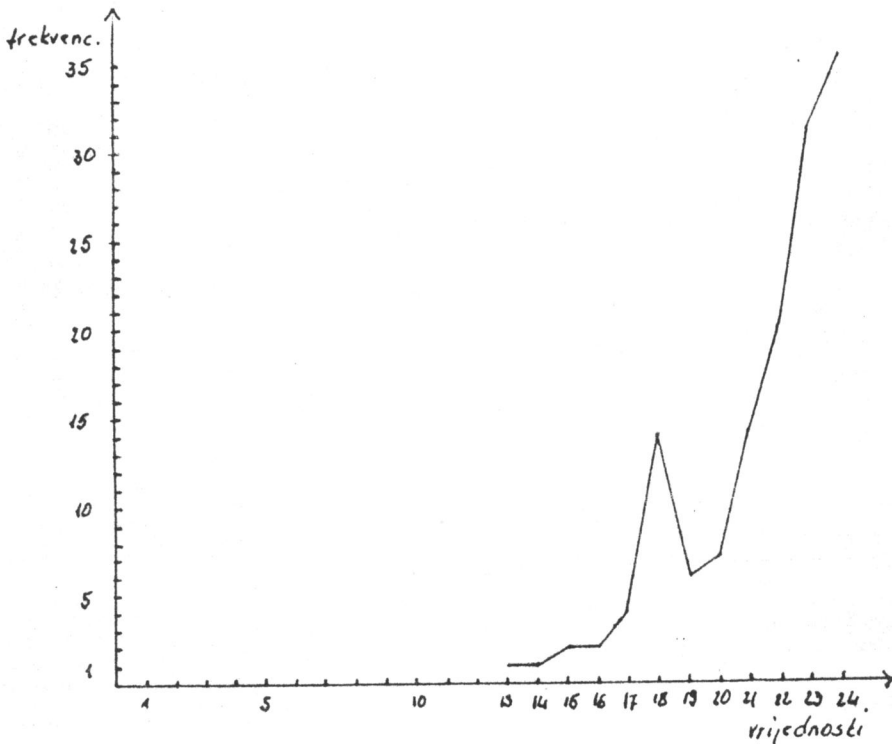

Sumarna varijabla IV: Ponašanja za vrijeme školskog sata

Kod ove distribucije vidljiva je tendencija rezultata prema pomaku u smjeru viših vrijednosti, što znači da su preferirana

ponašanja u toku školskog sata: samostalnost, ustrajnost, koncentracija i brzina u izvršavanju zadataka.

Graf 5.: DISTRIBUCIJA REZULTATA SUMARNE VARIJABLE "POSEBNA PONAŠANJA U RAZREDU"

Sumarna varijabla V: Posebna ponašanja u razredu

Rezultati ove sumarne varijable također su pomaknuti udesno prema višim vrijednostima. To znači da vrlo veliki broj ispitanika ne iskazuje neka posebna ponašanja za vrijeme školskog sata, kao što su na primjer zakašnjanja na nastavu, impluzivnost, hipoaktivnost i slična. Ovakvi se rezultati mogu povezati s rezultatima iz Sumarne varijable I Odnos prema učitelju, te možemo zaključiti da je uloga učitelja u razredu autoritativna, zbog čega se ovakva ponašanja nepoželjna u razrednoj situaciji ispoljavaju u manjoj mjeri.

4.2. JEDNOSMJERNA ANALIZA VARIJANCE

Jednosmjerna analizom varijance analizirani su rezultati dobiveni za 1. pojedinačne dobne skupine ispitanika, 2. analiza je izvršena i po spolu, te po 3. kognitivnom statusu.

1. RAZLIKE U ODNOSU NA POJEDINE DOBNE SKUPINE ISPITANIKA

Jednosmjerna analiza varijance pokazala je da između starosnih skupina ispitanika dobivene razlike nisu dovoljno velike da bi bile statistički značajne.

2. RAZLIKE U ODNOSU NA SPOL ISPITANIKA

Dobivene razlike niti ovdje se nisu pokazale dovoljno velike da bi bile statistički značajne, te možemo zaključiti da se grupe ispitanika različite dobi ne razlikuju statistički značajno po svom rezultatu na prvom dijelu Evidencijskog lista.

3. RAZLIKE U ODNOSU NA KOGNITIVNI STATUS ISPITANIKA

Po kognitivnom statusu ispitanici su podijeljeni u tri skupine:

Grupa 1 lako mentalno retardirani ispitanici N = 23,

Grupa 2 ispitanici granične inteligencije N = 4,

Grupa 3 ispitanici prosječne inteligencije N = 108.

Od ukupno pet sumarnih varijabli Prvog dijela Evidencijskog lista, u dvije sumarne varijable dobivene su statistički značajne razlike među grupama ispitanika, a također i ukupan rezultat Prvog dijela Evidencijskog lista statistički značajno razlikuje navedene tri skupine ispitanika.

Tablica 2: Statistički značajni F-omjeri i njihove sumarne varijable za djecu različitog kognitivnog statusa

SUMARNE VARIJABLE	F Omjer	p	Broj stupnjeva slobode
Ponašanje za vrijeme školskog sata	16.930	.000	2
Posebna ponašanja u razredu	12.188	.000	2

Tablica 3: Aritmetičke sredine po grupama djece različitog kognitivnog statusa za dvije statistički značajne sumarne varijable

SUMARNE VARIJABLE	\bar{X} po grupama		
	G1	G2	G3
Ponašanje za vrijeme školskog sata	7.913	6.500	11.296
Posebna ponašanja u razredu	20.174	17.750	22.056

Iz tablice 2 i 3. vidljivo je da sumarna varijabla Ponašanje za vrijeme rada na školskom satu, statistički značajno razlikuje navedene tri skupine ispitanika. Ova sumarna varijabla uključuje slijedeće čestice:

Ne zalaže se u radu, potrebno ga je poticati.
Treba mu pomoći u obavljanju zadataka koje treba samostalno obaviti.

Odustaje od izvršenja zadataka čim naiđe na prvu teškoću.

Pažnja mu je nestalna, teško se usredotočuje na rad.

Rad mu je spor.

Dobiveni F-omjer statistički je značajan na razini rizika manjoj od 1%, te se na osnovu njega može zaključiti da se sve tri ispitane grupe ispitanika međusobno razlikuju.

Scheffeovim postupkom utvrđeno je da se Grupa 3 statistički značajno razlikuje uz razinu rizika manju od 5%, od Grupe 1 i Grupe 2. S obzirom da Grupu 3 čine djeca prosječnog intelektualnog statusa, a grupe 1 i 2, djeca ispodprosječnog intelektualnog statusa, dobivena razlika je u skladu s očekivanjima. Opisana ponašanja u česticama ove sumarne varijable vezana su prvenstveno uz odnos učenika prema zadacima koji se pred njega postavljaju u toku školskog sata. Može se pretpostaviti da takve reakcije učenika proizlaze jednim dijelom iz prethodno doživljenih frustracija zbog neuspjeha u rješavanju zadataka, a drugim dijelom iz nedovoljno prilagođenog programa rada individualnim sposobnostima pojedinog djeteta.

Sumarna varijabla Posebna ponašanja iskazana u razredu, također statistički značajno razlikuje tri ispitane grupe djece. (vidi Tablicu 2. i 3.). Na osnovu Scheffeovog postupka vidljivo je da se Grupa 3 statistički značajno razlikuje od Grupe 1 i 2. Ova sumarna varijabla sastoji se od slijedećih čestica:

Izlazi iz klupe i šeta po razredu za vrijeme nastave;

Zamuckuje više nego obično dok odgovara gradivo;

Gricka nokte za vrijeme nastave;

Vrti se i meškolji u klupi više nego ostali;

Pojavljuju mu se tikovi za vrijeme nastave;

Zakašnjava na nastavu;

Izrazito je impluzivan;

Izrazito je povučen;

Mnogo je manje zreo od svojih vršnjaka.

Iz navedenih čestica ove sumarne varijable vidljivo je da su to ponašanja koja odstupaju od očekivanog ponašanja za vrijeme školskog sata.

Prema tome možemo reći da djeca ispodprosječnog kognitivnog statusa pokazuju veću tendenciju ispoljavanja neprilagođenih ponašanja, čiji su uzorci različiti, te se takva ponašanja mogu javiti i izvan razredne situacije.

Kao što je već spomenuto, dobiveni F-omjer za ukupan rezultat Prvog dijela Evidencijskog lista (Opći dio), statistički značajno razlikuje na razini manjoj od 5% rizika ispitane tri skupine djece. Međutim važno je istaknuti da je Scheffeovim postupkom uvrđena samo statistički značajna različitost između skupine lako mentalno retardirane djece i djece prosječnog intelektualnog statusa.

4.3. FAKTORSKA ANALIZA REZULTATA

4.3.1. INTERPRETACIJA EKSTRAHIRANIH FAKTORA

Faktorskom analizom izolirano je osam faktora od kojih su kod četiri faktora karakteristični korijensovi veći od 1, te su oni po Guttman-Kaiserovom kriteriju značajni. Ti su faktori rotirani u ortogonalnu varimax poziciju.

Tablica 4: Komunaliteti varijabli prvog dijela Evidencijskog lista

VARIJABLE	KOMUNALITETI
1. Nepristupačan je prema nastavniku	.623
2. Koristi neprimjerene i prostačke izraze	.565
3. Ne traži objašnjenje od nastavnika iako nije shvatio	.461
4. Smeta nastavniku neadekvatnim ponašanjem	.764
5. Fizički se obračunava s drugovima	.570
6. Svađa se s drugovima	.588
7. Tužaka nastavniku svoje drugove	.530
8. Odbija pružiti pomoć drugu kada mu je potrebna	.371
9. Odbija pomoć svojih drugova	.590
10. Učenici mu se rugaju	.546
11. Učenici ga fizički napadaju iako za to nema povoda	.486
12. Učenici ga isključuju iz zajedničkih aktivnosti	.366
13. Iako mu je potrebna pomoć, učenici mu je ne pružaju	.494
14. Učenici ga neopravdano tužakaju	.477
15. Ne zalaže se u radu, potrebno ga poticati	.689
16. Treba mu pomoći u obavljanju zadataka koje treba samostalno obaviti	.757
17. Odustaje od izvršenja zadatka čim naiđe na prvu teškoću	.643
18. Pažnja mu je nestalna, teško se usredotočuje na rad	.822
19. Rad mu je spor	.526
20. Izlazi iz klupe i šeta po razredu za vrijeme nastave	.607
21. Zamuckuje više nego obično dok odgovara gradivo	.387
22. Gricka nokte za vrijeme nastave	.207
23. Vrti se i meškolji u klupi više nego ostali	.579
24. Pojavljuju mu se tikovi za vrijeme nastave	.296
25. Zakašnjava na nastavu	.337
26. Izrazito je impluzivan	.683
27. Izrazito je hipoaktivan	.623
28. Izrazito je povučen	.630
29. Mnogo je manje zreliji od svojih vršnjaka	.638

Tablica 5: Dobiveni faktori s karakterističnim korijenovima većim od 1

Faktor	Karakteristični korijen	% varijance	kumulativni %
1	7.098	24.5	24.5
2	2.363	8.1	32.6
3	1.931	6.7	39.3
4	1.381	4.8	44.0

Tablica 6:
Korelacije pojedinih varijabli i faktora

VARIJABLE	FAKTOR 1	FAKTOR 2	FAKTOR 3	FAKTOR 4
1. Nepristupačan je prema nastavniku	.205	.080	.302	.210
2. Koristi neprimjerene i prostačke izraze	.069	.653	.282	.043
3. Ne traži objašnjenje od nastavnika iako nije shvatio	.321	.097	-.078	.156
4. Smeta nastavniku neadekvatnim ponašanjem	.238	.656	.508	.115
5. Fizički se obračunava s drugovima	-.034	-.059	-.223	.150
6. Svađa se s drugovima	-.057	.004	.033	-.049
7. Tužaka nastavniku svoje drugove	-.103	.036	.095	.154
8. Odbija pružiti pomoć drugu kada mu je potrebna	.376	-.115	.035	.361
9. Odbija pomoć svojih drugova	-.048	-.049	.062	.750
10. Učenici mu se rugaju	.197	.275	.606	-.157
11. Učenici ga fizički napadaju, iako za to nema povoda	-.092	-.578	-.122	.029
12. Učenici ga isključuju iz zajedničkih aktivnosti	.162	.220	.506	-.031
13. Iako mu je potrebna pomoć, učenici mu je ne pružaju	-.082	-.443	-.156	.372
14. Učenici ga neopravdano tužakaju	-.288	-.443	-.156	.372
15. Ne zalaže se u radu, potrebno ga poticati	.667	.236	.125	-.092
16. Treba mu pomoći u obavljanju zadataka koje treba samostalno obaviti	.819	.182	.126	-.096
17. Odustaje od izvršenja zadataka čim naiđe na prvu teškoću	.702	.175	.254	-.089
18. Pažnja mu je nestalna, teško se usredotočuje na rad	.811	.335	.154	-.009
19. Rad mu je spor	.634	.122	.117	-.138
20. Izlazi iz klupe i šeta po razredu za vrijeme nastave	.231	.620	.148	-.056
21. Zamuckuje više nego obično dok odgovara gradivo	.290	.115	.127	-.054
22. Gricka نکته za vrijeme nastave	-.126	.131	-.088	.216
23. Vrti se i meškolji u klupi više nego ostali	.280	.641	.029	-.124
24. Pojavljuju mu se tikovi za vrijeme nastave	.022	.183	-.034	-.007
25. Zakašnjava na nastavu	.120	.149	.497	.151
26. Izrazito je impulzivan	.287	.705	.196	.107
27. Izrazito je hipoaktivan	.323	-.003	-.092	.044
28. Izrazito je povučen	.276	-.320	.087	.100
29. Mnogo je manje zreliji od svojih vršnjaka	.673	.204	.086	.102

Prvi faktor najbolje opisuju varijable koje se odnose na samostalnost u radu u toku savladavanja školskih zadataka. Ta je nesamostalnost povezana s emocionalnom nezrelošću za tu vrstu aktivnosti. Tako najviše korelacije s prvim faktorom imaju varijable:

- ne zalaže se u radu,
- potrebno ga je poticati,
- treba mu pomoć,
- odustaje čim naiđe na poteškoću,
- pažnja mu je nestalna,
- rad mu je spor,
- mnogo je manje zreo od svojih vršnjaka.

Ovaj bi se faktor mogao nazvati **FAKTOROM NEZRELOSTI ZA ŠKOLU**.

U skladu s varijablama koje imaju najviše korelacije s drugim faktorom, ovaj se faktor može nazvati **FAKTOROM NEADEKVATNOG PONAŠANJA U RAZREDU**.

To su slijedeće varijable:

- koristi neprimjerene i prostačke izraze,
- smeta nastavniku neadekvatnim ponašanjem,
- izlazi iz klupe i smeta za vrijeme nastave,
- vrti se i meškolji u grupi, više od drugih,
- izrazito je impulzivan.

Kao što je vidljivo iz Tablice 5, svih pet varijabli koje značajno koreliraju s drugim faktorom, opisuju različite oblike neprimjerenog ponašanja u razredu. Takva su ponašanja na primjer: izlaženje iz klupe, korištenje prostačkih izraza, nemir i slično. Od ukupno 29 varijabli općeg dijela Evidencijskog lista njih šest značajno doprinosi definiranju ovog faktora, te je stoga ovaj faktor u odnosu na ostala tri faktora i najbolje opisan.

Definiranju trećeg faktora značajno doprinose četiri varijable, od kojih se dvije (četvrta i dvadesetpeti) varijabla odnose na ometajuća ponašanja u toku nastave. Preostale dvije varijable (deseta i dvanaesta) opisuju odnos vršnjaka u razredu prema

samom ispitaniku.

Uvidom u matricu interkorelacija među vršnjacima može se ustanoviti postojanje statistički značajne povezanosti između varijabli koje opisuju ovaj faktor. Stoga se može pretpostaviti da će učenici koji ispoljavaju neprihvatljiva ponašanja u razredu biti lošije prihvaćeni od svojih vršnjaka u razredu. U skladu s tim treći se faktor može nazvati **FAKTOROM NEPRIHVAĆENOSTI OD VRŠNJAKA U RAZREDU**.

Četvrti faktor koji smo nazvali **ODNOS PREMA POMOĆI**, definiraju statistički značajno dvije varijable (deveta i trinaesta):

- odbija pomoć drugoga,
- iako mu je potrebna pomoć učenici mu je ne pružaju.

5. ZAKLJUČAK

Istraživanje adaptivnog ponašanja pokazalo je postojanje statistički značajnih razlika u dvije od pet sumarnih varijabli prvog dijela Evidencijskog lista. Po Guttman-Kaiserovom kriteriju izolirana su četiri značajna faktora, koji su u skladu s varijablama koje ih definiraju nazvani:

Faktor nezrelosti za školu, Faktor neadekvatnog ponašanja u razredu, Faktor neprihvaćenosti od vršnjaka u razredu, te Faktor odnosa prema pomoći.

Analiza varijance prvog dijela Evidencijskog lista dala je F- omjere koji statistički značajno razlikuju uz rizik manji od 5% djecu različitog kognitivnog statusa, no Scheffeovim postupkom utvrđena je statistički značajna razlika samo među skupinama djece s lakom mentalnom retardacijom i djece prosječnog kognitivnog statusa.

Na osnovu tako dobivenih rezultata može se utvrditi da djeca koja su ispodprosječne razine kognitivnog funkcioniranja ispoljavaju veće teškoće u adaptivnom ponašanju u razrednoj situaciji od djece prosječnog kognitivnog statusa.

LITERATURA

1. Kern, W.H., Pfaeffle, H.: A comparison of social adjustment of mentally retarded children in various educational settings. A.J. of Mental. Defic., 1962, 62, 407-413.
2. Mavrin-Cavor, Lj.: Neki socijalizacijski efekti integracije djece usporenog kognitivnog razvoja, Defektologija, 24, 1, 1988., 81-93.
3. Stančić, Z.: Sociometrijski položaj učenika usporenog kognitivnog razvoja u redovnim osnovnim školama i neke njegove hipotetičke determinante, Defektologija, 26, 2, 1990, 177-193.
4. Turnbull, A.P., Schultz, J.B.: Mainstreaming handicapped students: A guide for the classroom teacher. Allyn and Bacon, Inc., Boston-London-Sydney, 1979.
5. Stančić, V.: Djeca s teškoćama u razvoju u redovnoj školi, Zagreb, 1985.

ADAPTIVE BEHAVIOUR IN CHILDREN WITH DIFFERENT COGNITIVE STATUS (EVIDENTIAL QUESTIONNAIRE - FIRST PART)

Summary

The first (general) part of the Evidential Questionnaire was applied on the samples of 23 children with light mental retardation, 4 children with borderline intelligence and 108 children with average intelligence. Samples included children of both sexes, aged 7-11 years.

Obtained results have been analyzed through the one way analysis of variance and obtained F ratios were tested on the Scheffe's test.

According to the Guttman-Kaiser criteria four factors were obtained. These factors were rotated in the orthogonal varimax position.

The results of this investigation have proved the existence of differences in the level of social adaptation on the classroom situation in children with different cognitive status.